

SVÄRJES NAMN"

Öppet brev till tonsättarna krävde en verklig folksång

KOMPOSITÖRERNA

TILL DE PRISBELÖNADE SÅNGERNA:

IVAR HALLSTRÖM

IVAR WIDÉN

HENRIK HEIMER

ALICE TEGNÉR

L. AUG. LUNDH

AUGUST ENDERBERG

I Dagens Nyheter av den 30 juni 1899 kunde man läsa följande under Meddelande från allmänheten: "Öppet brev till svenska tonsättare. När skola vi få en verklig folksång?"

Med sorg i hjärtat måste vi svenskar tillstå, att vi sakna det käraste ett land äger, det mest tändande en nation behöver, nämligen en verklig folksång. Med hvilken entusiasm sjunger inte franska folket sin Marseljäs, hur dånar inte med hela kraften af fosterlandsälskande lungor Die Wacht am Rein och Deutschland, Deutschland über alles och hur mycket lyckligare lottade än vi äro inte de norska och finska folken då de sjunga sina populära sånger Ja, vi elsker dette landet och Vårt land, vårt land, vårt fosterland. Och dock är sångens konst vår käraste utöfning. Vi sakna ej heller den verkliga entusiasmen för att i toner tolka våra känslor. Det är alltså endast själfva den medryckande melodin vi behöfva.

Ett hundratal af Stockholms sångare sammanträdde för några månader sedan och beslöt att ställa en uppmaning till hrr tonsättare:

Gif oss en folksång!

De vid sammanträdet valda kommitterade inbjuda härmed Sveriges tonsättare till en täflan i komponerandet af en svensk nationalsång. De till täflingen inlämnade sångerna skola vara satta för fyrstämmig manskör men dock vara lämpliga att sjungas unisont. Dessutom böra de vara skrifna i enkel populär stil, helst i marschtempo. Hufvudsaklig hänsyn tages till melodien."

I den jury som skulle bedöma de insända tävlingskompositionerna ingick f statsrådet Gunnar Wennerberg, fil dr A M Myrberg samt sångläraren och kördirigenten Julius Wibergh. Wennerberg utgick emellertid ur juryn innan den avslutat sitt arbete, och han ersattes av direktör H Berens.

Det verkar som om uppropet tillkommit under någon ögonblickets ingivelse, måhända en kväll i en krets av glada sångarbröder. Själva tidsandan utgjorde en förträfflig gröningsgrund för patriotiska stämmingar. Manskörssången upplevde en guldålder, och skilsmässan från Norge, som blev ett faktum först några år senare, satte de nationella känslorna i svalning.

Riktigt grundligt genomtänkt var nog inte detta upprop till Sveriges tonsättare. Dessa kände sig nog manade att anslå några fosterländska ackord och därigenom möjligen försäkra sig om ett äreminne som skapare av en svensk nationalsång, men till en bra melodi behöfdes en text vars innehåll anslöt sig till melodin.

Följden blev att kommitterade erhöjll uppmaningar från tävlingskomponisterna att skaffa fram lämpliga texter. Det skedde på så sätt att man uppdrog åt bla Verner von Heidenstam, Frans Hedberg och Harald Jacobsson att skriva lämpliga dikter. Den 19 september publicerades deras bidrag i Dagens Nyheter, och samtidigt meddelade kommitterade att intresset för tävlingen var synnerligen livligt. Man hade redan fått mottaga 25 olika kompositioner.

Frans Hedbergs text omfattade fyra långa strofer, men en av dem räcker nog som prov på dess i allra högsta grad traditionellt fosterländska ton och innehåll:

*Sverige, du vår gamla moder
med ditt hav, din brutna strand.
Dina sjöar, berg och floder,
dina fält, bland sten och sand.
När från dina stordådstider
minnets stjärneglans sig sprider
varmt vi bedja hand i hand;
Väx och blomstra fritt från strider,
du vårt dyra fosterland.*

Verner von Heidenstam bidrog med texten till den numera inte alldeles okända "Sverige". I den version som förelåg till underlag för nationalsångtävlingen hade inledningen följande lydelse:

*Sverige, Sverige, Sverige
(vida) fosterland
vår längtans stilla bygd,
vårt hem på jorden... osv.*

Inte bara de skalder som fått i uppdrag att leverera texter till komponisterna lät skaldeådran flöda. Under den närmaste tiden kunde man så gott som dagligen få se fosterländska dikter i tidningarna under rubriken "Nationalsångpristävlingen". De flesta bidragsgivarna dolde sig blygsamt under signatur.

En som kallar sig "Thule" kväder den 26 september 1899:

*Gud värne Sverige med dess stam
och dane fram
en ätt som trår till höga mål
och ljuset tål.*

Och den allt annat än fosterländska signaturen "Ben Ali Bey" försäkrar några dagar senare:

*Vid alla minnen som du har,
Du Sveas sköna land,
jag städe svär att hålla kvar
min gamla kärleksbrand.
Jag älska vill i lust och nöd
vid morgonljus och aftonglöd —
Och vill du hava mig till stöd
så låta på min hand.*

Käsören Dan, som vid denna tid medarbetade i Dagens Nyheter, raljerade i ett kåseri om tävlingen.

"Några av våra snillrikaste skalder ha redan klämt fram, vad de kan ha att säga om gamla fosterlandet. De övriga hålla förmodligen ännu på med att rivå sig i huvudet och slå i rimlexikon. För övrigt ska inte herrskapet inbilla sig att det är bara våra allra snillrikaste skalder som göra sig besvär. Anej. En sagolikt stor hop andra unga skrivkunniga individer inskicka dagligen mer eller mindre originella nationalsånger till den här tidningens redaktion.

Det bör kännas synnerligen lugnande för herrskapet att veta, att det finns så kärnfriska ynglingar som rentav svärja att våga liv och blod och alltsammans i den visserligen något dunkla men därför också naturligtvis så mycket ruskigare striden för det arma fosterlandet. Herrskapet behöver inte göra något annat än sitta med händerna knäppta över magen och titta på medan ynglingarna kämpa.

För att herrskapet ska få en liten hum om de verkliga juveler av poetisk och fosterländsk flykt som redaktionen har i sin ägo så har jag åtagit mig att göra ett verkligt gott urval, ja, hör bara:

*Sverige, ack vi älska dina fjäll
skogar, sjöar och hotell...*

*Och ännu eldar du mitt mod
du hulda svenska kvinna
om än i lärosal och bod
min mö jag nu må vinna
om än min mö i telefon
på telefonstation...*

*O fosterjord, ditt smörgåsbord.
Du hjälteätt på bicyklett...*

Till sist gör Dan själv en parodisk nationalsång som inledes med de djupt kända orden:

*Svenskar ej ordom
mera om fordom
svärjom en svordom...*

Ett bidrag till nationalsångpristävlingen som aldrig kom till Dans eller tävlingsjuryns kännedom var emellertid den småländske bonddrängen Pära Olssons opus. Anledningen härtill var att församlingens pastor inte kunde hålla sig för gapskratt när drängen visade upp tävlingsskriften för honom. Den trycktes senare i ett visshäfte och såg ut så här i original:

*Höckt juder svärjes namn på jord
Häj sjong Hopp fallera Laläj
de ä de Likesta i nord
Tjo sjong Hopp falle Räj
För där fins de granne töser
å blåbär å kröser
A Pojka me Modd i sitt Edla bryst
Me Kniven i gjärtat dom säger
inte Knyst... etc.*

När pastorn så ofint gapskrattade åt skaldestycket avstod författaren från att sända in det. Då tävlingstiden utgick hade juryn i alla fall över hundratalet kompositioner och texter att välja på. I sinom tid utvaldes tio av dessa och trycktes i ett litet häfte "Svenska nationalsånger". Särskilt anmärkningsvärt är att förutom de tio prisbelönta sångerna hade man även tagit med "Du gamla, Du friska..." Själva tävlingen hade ju egentligen underkänt denna sång som vår nationalsång.

Nå, men Heidenstams dikt "Sverige"? Den kom inte alls med i häftet "Svenska nationalsånger". Unge får fem år senare framfördes den

SVENSKA NATIONALSÅNGER

PRISBELÖNADE

VID TÄVLINGEN FÖR ERHÅLLANDE AF EN

FOLKSÅNG FÖR SVERIGE

ARRANGERADE FÖR UNISON SÅNG MED PIANOACCOMPAGNEMENT (ELLER PIANOSOLO)
FÖR BLANDAD KÖR SAMT FÖR MANSKÖR

UTGIFNA AF

JULIUS WIBERGH

KÄRRE och KJELLBERGTS Tryck Kyrkogård i Stockholm, Apotekare Hög
Näringslivet N. F.

PRIS 1 KR. 50 ÖRE.

ABR. LUNDQUISTS KÖNGL. HOFMUSIKHANDEL
GEORG ABRONSON LUNDQUISTS FÖRLAG.

MALMSTORSGATAN 8 • STOCKHOLM • STUREPLAN 2

Tio av de prisbelönta sångerna utgavs i ett häfte "Svenska nationalsånger". I häftet avtrycktes också "Du gamla, du friska". ehuru man tidigare underkänt den som svensk nationalhymn.

emellertid vid en konsert i Stockholm. Den ingick då i diktcykeln "Ett folk" som i Wilhelm Stenhammars tonsättning fick sitt uruppförande den 5 december 1905. Det kan i det sammanhanget nämnas att Heidenstam ursprungligen tänkt sig att Emil Sjögren skulle skriva musik till dikten. Samtidigt som han sände den till kommitterade för tävlingen erhöjll även Emil Sjögren en kopia av den jämte brev daterat den 28 augusti 1899:

Man har, som du vet, utlyst en musikalisk tävlan för att åstadkomma en folksång. Vidare har man anmodat mig att författa orden. Jag tvivlar i det stora hela på möjligheten att på så sätt få till stånd en nationalhymn, men jag anser det för en kär plikt att i alla fall åtminstone efter förmåga våga försöka. Man kan ej värre än misslyckas.

Nu skickar jag dig mitt utkast, som naturligtvis i en eller annan detalj kan ändras om du så önskar. Självt har jag tänkt mig början

som en dundrande marsch, vilken vid orden Fall julesnö... glider in i idyll och till sist slutar som en hymn. Men därom här kanske du en annan mening. Släpp nu djävulen lös första natt och rasa som en däre, så är det hela snart gjort — väldigt och åskande så att kyrkvalv kunna ramla. Du får inte säga nej! eller livet.

Din nyfiket väntande vän
Verner von Heidenstam"

Emil Sjögren gjorde visserligen försök att skriva musik till dikten, men mera än försök blev det inte. Det blev i stället Wilhelm Stenhammar som kom att kläda de Heidenstamska stroferna i musik.

"Sverige" har, under de över femtio år som gått sedan den först framfördes, blivit något av en andra nationalsång, och på det sättet har det ju trots allt åtminstone indirekt blivit resultat av den idé några glada sångarbröder i Stockholm fick en sommarkväll vid Sekelskiftet.

LENNART KJELLGREN